
MTA Law Working Papers

2015/3

Jog, jogértelmezés
Gondolatok a devizahiteles törvények
kapcsán

Gárdos István

Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences

Budapest

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

“A szövegek megértése és értelmezése [...] nyilvánvalóan hozzátartozik az egész emberi világtapasztalathoz.”¹

I. Előzmények

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény („Régi Ptk.”) 209/A. §-a szerint *semmis, illetve megtámadható a tisztességtelen szerződési feltétel.*

A Kúria a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről szóló 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény („Vélemény”) 6. pontjában meghatározta azokat az elveket (egyértelmű és érthető megfogalmazás elve; tételes meghatározás elve; objektivitás elve; ténylegesség és arányosság elve; átláthatóság elve; felmondhatóság elve; szimmetria elve), amelyeknek a fogyasztói kölcsönszerződésben a pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó kikötés meg kell, hogy feleljen ahhoz, hogy ne minősüljön tisztességtelennek.

A Kúria Polgári Kollégiuma a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések egyes rendelkezéseinek tisztességtelensége tárgyában hozott 2/2014. PJE határozatban egyrészt kimondta, hogy tisztességtelen és ezért semmis a deviza alapú hitelszerződésekben az árfolyamrés alkalmazása, másrészt pedig megerősítette, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosító feltétel tisztességtelen, ha nem felel meg a Véleményben megfogalmazott követelményeknek. A Kúria Polgári Kollégiumának vezetője a jogegységi határozat kihirdetését követő sajtótájékoztatón úgy nyilatkozott, hogy a pénzügyi intézmények gyakorlata nem felel meg a Kúria által megfogalmazott feltételeknek.² A Kúria tehát *abban a tudatban alkotta meg jogegységi határozatát, hogy az abban foglalt jogértelmezés eltér a pénzügyi intézmények, azaz a jogszabály címzettjei gyakorlatától.*

A törvényhozó láthatólag egyetértett a Polgári Kollégium vezetőjének véleményével, ezért a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben („érvénytelenségi törvény”) egyrészt deklarálta az árfolyamrésre vonatkozó feltételek semmisségét, másrészt pedig felállította azt a vélelmet, hogy a fogyasztói kölcsönszerződésekben az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosító általános szerződési

---

¹ Hans-Georg Gadamer: Igazság és módszer. Budapest, Osiris, 2003. 25.

² „Wellmann György kiemelte: a jogegységi határozatnak az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos része a legfontosabb, mert a kollégiumi véleményben, illetve jogegységi döntésben rögzített szigorú feltételeknek szerinte nagyon kevés szerződés fog megfelelni, így többnyire tisztességtelennek minősülnek.” http://kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/mti_16.pdf (2015.02.01.)

feltételek *tisztességtelenek, mert nem felelnek meg a Kúria által megfogalmazott feltételeknek.* Az érvénytelenségi törvény kötelezte a pénzügyi intézményeket, hogy az árfolyamrésre és az egyoldalú módosításra vonatkozó szerződési kikötések érvénytelenségének figyelembe vételével, külön jogszabályban írt szabályok szerint, számoljanak el az adósokkal.

E külön jogszabály a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló *2014. évi XL. törvény* („elszámolási törvény”; együtt: „devizahiteles törvények”).

Az érvénytelenségi törvény lehetőséget adott a pénzügyi intézmények számára, hogy az állam ellen indított perben megdöntsék a törvényi vélelmet. A pénzügyi intézmények nagy számban éltek e lehetőséggel, és megkísérelték bebizonyítani, hogy szerződési feltételeik, helyesen értelmezve, nem tisztességtelenek. A pénzügyi intézmények próbálkozása eredménytelen volt, *a pereket kivétel nélkül elveszítették.*

A bírósági eljárások tehát *igazolták a Kúria és a törvényalkotó előzetes feltevését:* a pénzügyi intézmények által folytatott gyakorlatról bebizonyosodott, hogy nem felelt meg Kúria által megfogalmazott és az érvénytelenségi törvény által átvett követelményeknek.³

A pénzügyi intézmények és a tisztességtelenségi vélelem megdöntésére irányuló pereket vivő bírók közül néhányan az Alkotmánybírósághoz fordultak, kérve, hogy állapítsa meg a törvény (és néhány panaszos esetében a jogegységi határozat) alaptörvény-ellenességét.⁴ Az AB-eljárás kezdeményezői kiemelten hivatkoztak arra, hogy a törvény a visszamenőleges jogalkotás tilalmába ütközik, és így sérti a jogállamiság követelményét. *Az AB a Fővárosi Törvényszék és a Fővárosi Ítéltábla egyes tanácsainak az indítványait megalapozatlannak tartotta.*⁵ Az AB úgy foglalt állást, hogy nincs szó visszamenőleges jogalkotásról, mert a Kúria által megfogalmazott követelmények kezdettől, de legalább 2004 óta a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó szabályozás részét képezték.⁶

II. A cikk tárgya

A fentiek úgy foglalhatók össze, hogy a Kúria jogértelmezése, az annak alapján született érvénytelenségi törvény, illetve az e törvénynek megfelelően lefolytatott eljárások eredménye

³ Itt most nem foglalkozunk e bírósági eljárások súlyos alkotmányos problémáival.

⁴ Az eljáró bírók közül nagyon kevesen találták alkotmányosan aggályosnak az alkalmazandó törvényt. Ez különösen annak fényében sajnálatos, hogy a Kúria Gfv.VI.30.381/2014. számú felülvizsgálati ítéletében maga is kimondta, hogy az alkotmányossági kontrollra vonatkozó indítványok indokoltak voltak, valamint a 34/2014. (XI. 14.) AB határozat is rögzítette, hogy a szabályozás egészében alkotmányossági aggályokat vet fel.

⁵ 34/2014. (XI. 14.) AB határozat és 2/2015. (II. 2.) AB határozat.

⁶ 34/2014. (XI. 14.) AB határozat, [70]-[113].

szerint a magyar pénzügyi intézmények hosszú éveken keresztül, ország-világ szeme láttára, az árfolyamrésre és az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozóan *tömegesen tisztességtelen, azaz jogellenes, érvénytelen szerződési feltételeket alkalmaztak*. Ennek alapján szükségszerűen felvetődik az a kérdés, hogy *ez a jogi eredmény mennyire van összhangban a jogbiztonság követelményével*. A felvetődő kérdésre logikailag három válasz képzelhető el:

1. Nincsen abban semmi rendellenes, sőt, éppen *a jogrendszer megfelelő működését mutatja* az, ha egy vagy több piaci szereplő által folytatott gyakorlatról – szükségszerűen a szerződéskötést követő bizonyos idő elteltével, utólag – kiderül, hogy jogellenes.

2. *Elvileg nem lehet helytálló* egy olyan jogértelmezés, amelynek alapján a piaci szereplők által következetesen folytatott gyakorlat jogellenesnek minősül.

3. *Szükségképpen visszamenőleges jogszabálymódosítást valósít meg* az olyan normatív jogértelmezés, amelynek alapján a piaci szereplők által következetesen folytatott gyakorlat jogellenesnek minősül.

Ebben a cikkben, a fenti lehetséges vélemények körbe járása során – a Kúriának a devizahitelek kapcsán kialakított Véleménye és jogegységi határozata valamint az ennek alapján született devizahiteles törvények kapcsán, de a devizahitelekkel és azok kezelésével kapcsolatos problémák tárgyalása nélkül – elvi megközelítésben vizsgáljuk azt a kérdést, hogy *mi a joggyakorlat szerepe a jog tartalmának kialakulásában és a jogszabályok értelmezésében*. Közelebbről arra a kérdésre keressük a választ, hogy elvileg lehetséges-e az, hogy a hosszabb időn át, következetesen, tömegesen, egységesen, nyilvánosan, a hatóságok tudtával és jóváhagyásával folytatott gyakorlat jogellenesnek bizonyuljon. Mindez elvezet a visszamenőleges jogalkotás tilalmának egy speciális esetéhez.

III. Jog, jogalkalmazás, jogszabály-értelmezés

Az előzőekben megfogalmazott probléma a jog mibenlétére vonatkozó jogelméleti jellegű kérdés, de nincs szükség különösebb elmélyedésre a jogelmélet berkeiben, elegendő az alapok felidézése.

1. A jog fogalmának nélkülözhetetlen eleme a jog érvényesülése

Abból kell kiindulni, hogy *a jog összetett társadalmi jelenség, amelynek legalább három eleme van*: a jogi előírások vagy jogszabályok, a jogalkalmazás során születő hatósági döntések, valamint az előírások megvalósulása a társadalom tagjainak, a jogszabályok

címzettjeinek magatartásában.⁷ A jog fogalmának nélkülözhetetlen eleme – a központi szerepet játszó jogi normához kapcsolódva – a *jog érvényesülése*, egyrészt az erre hatáskörrel rendelkező állami szervek jogalkalmazó tevékenységében,⁸ másrészt pedig a jogszabály címzettjeinek jogkövető magatartásában.⁹ „Jogérvényesülésről akkor beszélhetünk, ha a jogszabályok címzettjei követik a jogszabályok előírásait vagy pedig a normák megsértése esetén a kilátásba helyezett szankciókat ténylegesen alkalmazzák.”¹⁰ „Csak azok az előírások lehetnek társadalmi normák, [...] amelyek az esetek többségében ténylegesen érvényesülnek is. [...] [A] normasértés általánossá válása megszünteti az adott norma normativitását”.¹¹ „Az a jogi eredetű előírás, amelyik nem érvényesül, csak látszólag jog, valójában nem az. [...] [A] tényleges érvényesülés minimális szintje nélkül a jogi normák (miként más társadalmi normák is) elveszítik kötelező jellegüket és így érvényességüket is.”¹²

2. A jogértelmezés szükségessége

Mind a jogalkalmazásnak, mind pedig a tudatos jogkövetésnek *elengedhetetlen eleme a jogszabály-értelmezés*. Minden olyan esetben, amikor egy jogszabályt alkalmaznak egy konkrét helyzetre, jogszabály-értelmezésre kerül sor. Ha az alkalmazandó jogszabály tartalma egyértelmű, akkor az értelmezése nem okoz gondot, nem igényel önálló, tudatos erőfeszítést, szinte észrevétlenül, automatikusan történik. Ezzel szemben, ha a jogszabály tartalma homályos, több értelmű vagy vitatott, akkor a jogszabály-értelmezés művelete önállósult, explicitté válik.¹³ Az ilyen helyzet igen gyakori, és alapvetően három ok miatt következik be: (i) a jogszabály mint *írásbeli nyelvi jelenség* (szöveg)¹⁴ tartalma szükségszerűen határozatlan; (ii) ezt a bizonytalanságot növeli, hogy idővel mind a *fogalmak*, mind pedig az azok által leírt illetve a szabályozás tárgyát alkotó *társadalmi jelenségek* változnak,¹⁵ (iii) a *normaszöveg*

⁷ Szilágyi Péter: Jogi alaptan. 4., átdolgozott kiadás. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 236.

⁸ „[A] törvényt mások számára szabályként és mértékként adják. Ámde szabály és mérték azáltal adható, hogy alkalmazzák azokra, akik szabályozva vannak, és akik számára a törvény mérték. Tehát azzal nyer a törvény kötelező erőt, hogy alkalmazzák azokra az emberekre, akiket szabályozni kell.” Aquinói Szent Tamás: *A Summa Theologiae* kérdései a jogról. Budapest, Szent István Társulat, 2011. 7.

⁹ Szilágyi: i.m. 243-248. „A szándékos magatartások körében a normák a címzett akaratának és cselekvésének szűrőjén keresztül teljesülnek vagy nem teljesülnek.” Solt Kornél: Valóság és jog. Miskolc, Bíbor Kiadó, 1997. 140.

¹⁰ Szilágyi: i.m. 319.

¹¹ Szilágyi: i.m. 242.

¹² Szilágyi: i.m. 319. Ezzel egyezően foglal állást Solt: i.m. 117.

¹³ Antonin Scalia - Bryan A. Garner: Reading Law. The interpretation of legal texts. Thomson/West 2012. 54.

¹⁴ „[A] jelenben történő kihirdetés a jövő időre az írásos rögzítés által van kiterjesztve, amely azt valamiképpen minden időre közzéteszi. Ezért mondja Isidorus (Etymol. II.): »A törvény [lex] az olvasásból [a legendo] nyerte a nevét, mert írásban lett lefektetve.«” Aquinói: i.m. 7.

¹⁵ A számos jogirodalmi vélemény közül két, talán kevésbé ismert: „Ugyanaz a jogrendszer sem egyidejű, egységes és öntudatos elgondolás eredménye, hanem történeti fejlemény és a fejlődés különböző szakaszaiban is különböző fogalmi szerkesztésmódok jutottak érvényre.” Fürst László: A magánjog szerkezete. Budapest, Grill,

*szükségszerűen elvont, általános jellegű, a jogkövetés és a jogalkalmazás során azonban mindig konkrét, egyedi élethelyzetekben kell dönteni a követendő magatartásról illetve megítélni egy tanúsított magatartást.*¹⁶ „Ahogy a normákkal találkozunk tehát, az egy »mondat«, valamely *szöveg* [...]. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy *nem* ez a norma [...]. A szöveg helyett tehát az adott szöveg *normatív jelentésében* kell keresnünk a norma mibenlétét”¹⁷ „[A] normák önmagukban szintén üres vázák, kongó absztrakciók, amelyeket csak az esetek töltenek meg élettel és hívják elő fogalmaik jelentését.”¹⁸

A jogszabályok címzettjei (akár jogkövető, akár jogsértő magatartásra törekszenek) és a jogalkalmazó szervek egyaránt jogértelmezést végeznek, és e jogértelmezésekre egységes elvek, normák, követelmények vonatkoznak. A két jogértelmezés azonban különbözik abban, hogy a *jogszabályok címzettjei* ezt maguk számára, saját magatartásuk megfelelő alakítása érdekében végzik, a *jogalkalmazó szervek* viszont mások (felek, ügyfelek) magatartásának megítélése, vitáinak eldöntése érdekében. Ennek megfelelően, a jogalkalmazói jogértelmezés explicit módon megjelenik, és ideális esetben a határozat indokolása tartalmazza annak magyarázatát, hogy milyen megfontolások alapján jutott az adott eredményre.

3. A jogalkalmazás és a jogkövetés közötti kölcsönhatás

Az egyértelmű, hogy a bíróságok és más hatóságok gyakorlata szükségszerűen kihat a jogszabályok címzettjeinek magatartására, kérdés azonban, hogy ellenkező irányú hatásról is beszélhetünk-e. Ebben a cikkben a mellett érvelünk, hogy *a jogalkalmazás és a jogkövetés között kölcsönhatás érvényesül,*¹⁹ azaz *a jogalkalmazás keretében végzett jogértelmezés sem hagyhatja figyelmen kívül a jogszabályoknak azt az értelmezését, ami az életviszonyoknak az adott jogszabály által rendezett területén uralkodó gyakorlatban kialakult.* Bár a jogalkalmazás keretében végzett jogértelmezés a hivatalos, az rendelkezik kötelező erővel, a jogkövetés adott módjának mégis elsőbbsége van a jogalkalmazással szemben annyiban, hogy tipikus esetben egy adott jogszabály bírósági alkalmazására csak a jogszabály hatálybalépését

---

1934. 47. „Egyértelmű jogszabályok nincsenek, az absztrakt szabály megalkotását követően sok esetben annak tartalma átalakulhat, a változó társadalmi és gazdasági viszonyok között módosulhat.” *Sándor István: Adalékok a jogtudomány és a joggyakorlat kapcsolatához.* Jogi Iránytű. 2011. 4. sz. 1-4.

¹⁶ *Szilágyi: i.m. 353., Solt: i.m. 46-80.*

¹⁷ *Szabó Miklós: Ars iuris. A jogdogmatika alapjai.* Miskolc, Bíbor Kiadó, 2005. 145. (Kiemelések az eredetiben.)

¹⁸ *Szabó: i.m. 162.*

¹⁹ „A jogkövetés és jogalkalmazás közötti kapcsolatban egy általánosabb szinten az előbb említett eltéréseket szintetizáló dialektikus kölcsönhatás valósul meg, amennyiben a következetes jogalkalmazás, a törvényesség erősíti a jogkövetést, másfelől, a jogkövetés meghatározza a jogalkalmazás társadalmi kereteit, és végső fokon megadja a norma és az egész jogrend társadalmi érvényességét.” *Sajó András: Jogkövetés.* In: *Allam- és Jogtudományi Enciklopédia.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980. 920.

követő bizonyos idő elteltével, a jogszabály rövidebb-hosszabb gyakorlati érvényesülését követően kerül sor. A jogszabályok címzettjei tehát az elsők, akiknek ki kell alakítaniuk egy viszonyulást az adott jogszabályhoz, és ennek keretében el kell végezniük annak értelmezését (legalábbis azon kérdések tekintetében, amelyek az ő magatartásuk szempontjából relevánsak). *Minél hosszabb idő áll a gyakorlat rendelkezésére, és minél egységesebb az érintett szereplők körében a jogszabály értelmezése, annál erősebb kell, hogy legyen ennek hatása a jogalkalmazásra.*

Ugyanerre az eredményre jutunk akkor is, ha a *jogbiztonság* felől közelítünk a kérdéshez. „A felismerhető normatartalom követelménye lényeges eleme a jogbiztonságnak és a jogállamiságnak.” – állapítja meg, alkotmánybíróági határozatokra hivatkozva, Blutman László.²⁰ A jogértelmezés során tehát a felismerhető normatartalmat kell keresni. Ha ez így van, akkor – kétség esetén – *lehet-e figyelmen kívül hagyni a jogszabály címzettjeinek az adott jogszabállyal kapcsolatos gyakorlatát*, amelyben az tükröződik, hogy e jogalanyok milyen tartalmat tulajdonítanak az adott jogszabálynak? Különösen, ha ez a gyakorlat annyira egységes, mint az a szóban forgó esetben tapasztalható volt? Különösen akkor, ha olyan kérdésről van szó, mint arról, hogy egy szerződési feltétel tisztességtelen-e; amelynek a megítélésekor a társadalomnak a szerződéskötés idején érvényesülő értékítéletét nem lehet figyelmen kívül hagyni?²¹ Összefér-e a jog fentiekben vázolt fogalmával, a megismerhető normatartalom követelményével, a jogbiztonsággal egy bizonyos szerződéstípus esetében hosszú éveken át egységesen követett gyakorlat, több százezer szerződésben alkalmazott feltétel érvénytelennek minősítése? *Jogállami jogalkalmazás helyett nem jogalkalmazói önkényről van-e szó* akkor, ha a bíróság ilyen módon szembemegy a gyakorlattal, a felek egyértelmű szerződési akaratával, és megfosztja a szereplőket a tömegesen alkalmazott szerződésből fakadó jogaiktól, illetve mentesíti őket szerződéses kötelezettségeiktől?

4. A jogszabály-értelmezés első fázisa

A jogszabály-értelmezés első fázisa általában az, amikor a jogalanyok a jogszabály hatálya alá eső magatartást tanúsítanak, az adott esetben, amikor a pénzügyi intézmények megfogalmazzák azokat az általános szerződési feltételeket, amelyek az árfolyamrés alkalmazásáról rendelkeznek, illetve az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosítják. Fentebb már utaltunk arra, hogy a jogszabály nyelvi jelenségként való léte eleve szükségessé

---

²⁰ Blutman László: Bírói jogalkalmazás és szöveghű értelmezés. JeMa. 2010. 4. sz. 101.

²¹ Ennek a kérdésnek a jóerkölcsbe ütközés tilalma – amely a tisztességtelen szerződési feltételre vonatkozó szabályozás háttérjoga – kapcsán jelentős irodalma és gyakorlata van. Lásd *Menyhárd Attila: A jóerkölcsbe ütköző szerződések*. Budapest, Gondolat, 2004. 105-110.

teszi az értelmezést. Különösen nagy az értelmezés jelentősége azoknak a normáknak az esetén, amelyek általános fogalmakat tartalmaznak. Erre jobb példát nem is igen találhatnánk, mint a jelen cikk apropójául szolgáló esetben, amikor a kérdés az, hogy a pénzügyi intézmények által kidolgozott általános szerződési feltételek tisztességtelenek-e. A tisztességtelen szerződési feltétel fogalma csupán általános körülírással van meghatározva: olyan feltételről van szó, amelyet kifejezetten nem tilt egyetlen jogszabály sem, a jog azonban, „a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megsértése” miatt, mégsem ismeri el érvényesnek. Minden esetben tehát, amikor ez a kérdés felmerül, értelmező művelet révén kell eldönteni, hogy az adott kikötés tisztességtelennek minősül-e. Tekintettel arra, hogy e feltételek alkalmazására nem titokban, hanem nyilvánosan, állami felügyelet alatt működő intézmények által közzétett általános szerződési feltételek körében tömegesen kerül sor, feltételeznünk kell, hogy a pénzügyi intézmények e feltételek megfogalmazása során arra törekedtek, hogy azok érvényesek legyenek, így többek között, ne minősüljenek tisztességtelennek sem. A pénzügyi intézmények által alkalmazott szerződési feltételek tehát *tükrözik az érintett jogalanyoknak a felfogását arról, hogy milyen követelményeknek kell, hogy megfeleljenek az ilyen feltételek.*

A piaci szereplők mellett a különféle *állami hatóságok* is jogértelmezést végeznek feladataik ellátása során. Az állami felügyelet keretében az illetékes hatóság egyebek mellett vizsgálja a pénzügyi intézmények által alkalmazott szerződési feltételeket, és ha azt állapítja meg, hogy azok jogszabályba ütköznek, vagy egyébként sértik a fogyasztók jogait, akkor szankciót alkalmaz. A felügyeleti gyakorlat tehát szintén tükrözi azt, hogy az illetékes hatóság jogszerűnek illetve jogszerűtlennek ítélte-e meg az árfolyamrésre vonatkozó illetve az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosító feltételek alkalmazását.

Bizonyos esetekben (az itt tárgyalt esetek is ilyenek) a felek a szerződésüket *közjegyzői okiratba* foglalják, éppen a szerződés jogi kötőerejének, érvényesíthetőségének megerősítése érdekében. Ilyen esetekben a közjegyzők is szükségszerűen jogértelmezést végeznek, hiszen a közjegyzői törvény alapján ők csak jogszerű szerződést foglalhatnak közjegyzői okiratba.

A pénzügyi intézmények és azok ügyfelei közötti szerződéseket *bíróságok* is rendszeresen vizsgálják, hiszen e szerződéses kapcsolatokban gyakoriak a jogviták, illetve a szerződésből fakadó követelések bírósági úton való érvényesítése. A bíróság, az uniós jog előírásai alapján, köteles hivatalból észlelni e szerződések tisztességtelenség miatti semmisségét,²² tehát a

---

²² A hivatalból észlelés terjedelme vitatott, de a 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 4. pontja alapján egyértelmű, hogy ez az észlelési kötelezettség a jogvita tárgyához kapcsolódó kérdésekre kétségtelenül kiterjed.

bíróságoknak az e szerződésekkel kapcsolatos jogvitákban tanúsított magatartása egyúttal kifejezi azt is, hogy miként értelmezték ebben az összefüggésben a tisztességtelenségre vonatkozó szabályokat.

5. Jogalkotói jogértelmezés

Témánk szempontjából fontos, hogy a jogalkalmazás és a jogkövetés mellett a *jogalkotás* is él az értelmezés eszközével (legális, jogalkotói jogértelmezés). E gyakorlattal annak ellenére találkozhatunk, hogy a jogalkotói jogértelmezés alapvető alkotmányos problémája, hogy *megkérdőjelezi a hatalmi ágak megoszlásának alkotmányos elvét*, amelynek egyik lényegi eleme a jogalkotás és a jogalkalmazás szétválasztása, intézményesen elkülönült gyakorlása.²³ Az Amerikai Egyesült Államok bíróságai, éppen ezen az alapon, számos esetben figyelmen kívül hagyták azokat a jogalkotói törekvéseket, amelyek előírásokat próbáltak megfogalmazni a jogértelmezés módjára.²⁴

A jogalkotói jogértelmezésen belül két esetet kell megkülönböztetnünk:

a) Számos esetben maga a jogalkotó tartja szükségesnek egy jogi norma vagy annak egy elemének értelmezését, definiálását. Erre példa a Régi Ptk. már említett 209. §-ának (1) bekezdése, amely meghatározta a tisztességtelen általános szerződési feltétel fogalmát. Ugyanebbe a kategóriába tartozik, de még közvetlenebb értelmezés az, amikor maga a jogalkotó elvégzi egyes tényállások jogi minősítését. Ilyen a Régi Ptk. 209. §-ának (3) bekezdése alapján kiadott jogszabály, amely bizonyos szerződési feltételeket tisztességtelennek minősít, más szerződési feltételek tisztességtelenségére vonatkozóan pedig vélelmet állít fel.²⁵ Ezek az esetek sajátos jogszabályszerkesztési módnak is tekinthetők: a fogalom és annak jogszabályi értelmezése együtt alkotja az adott esetben értelmezendő normát.

b) Másfajta esetek azok, amelyekben a jogalkotó maga nem végzi el a jogszabály értelmezését, de előírást ad annak értelmezésére vonatkozóan. Ennek nevezetes példái az Alaptörvényben és a Ptk.-ban találhatók: az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése magának az Alaptörvénynek, a 28. cikk általában a jogszabályoknak, a Régi Ptk. 207. §-a pedig a

---

²³ Alaptörvény C) cikk (1) bek: A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik. 1. cikk (2) bek: Az Országgyűlés a) megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét; b) törvényeket alkot. 25. cikk (1) bek: A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el.

²⁴ *Scalia – Garner*: i.m. 43.

²⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény („Új Ptk.”) 6:104. §-ában már maga tartalmazza ezeket a minősítő rendelkezéseket

szerződéseknek az értelmezésére ad útmutatást.²⁶ Közvetlenül nem tárgya e cikknek, ezért csupán megemlítjük, hogy az Alaptörvény és a Ptk. értelmezési szabályai eltérő szemléletet tükröznek. Míg az Alaptörvény kiemelt jelentőséget tulajdonít a jogszabály célja vizsgálatának, addig a Ptk. a hangsúlyt a leírt, illetve elhangzott szöveg hétköznapi értelmére helyezi, természetesen az adott kontextus figyelembe vételével. A Régi és az Új Ptk. jogbiztonságot szolgáló objektív megközelítésével szemben az alaptörvényi rendelkezésnek az a veszélye, hogy a jogszabály szövegét felülíró, önkényes értelmezések legitimálásául szolgálhat.

Az utóbb tárgyalt kategóriába tartozik a Régi Ptk. 209. §-ának (2) bekezdése is, amely arra nézve ad iránymutatást, hogy egy szerződési feltétel tisztességtelenségének vizsgálata során milyen szempontokra kell figyelemmel lenni. Ez a szabály lényegében azt mondja ki, hogy a vitatott rendelkezést nem önmagában, kiragadva, hanem a szerződés egészének kontextusában, a szerződéskötés körülményeit is figyelembe véve kell vizsgálni; ezzel egyező rendelkezést tartalmaz az új Ptk. 6:102. § (2) bekezdése. Valójában erre a szabályra, ebben a formában, nem lenne szükség, hiszen a kontextus figyelembevétele minden jogszabály, egyéb jogi dokumentum valamint bármilyen szöveg értelmezésének alapvető követelménye.²⁷ A magyar jogban ezek a követelmények általánosan érvényesülnek minden szerződési rendelkezés értelmezése során, ahogy az új Ptk. 6:86. §-ában már a szerződésekre általánosan irányadó kifejezett szabályként is megjelenik. Ennek külön kimondása nem annyira tényleges jogi igény kielégítését, inkább az alapul szolgáló uniós irányelvnek való megfelelés egyértelművé tételét szolgálja.

6. Utólagos jogalkotói jogértelmezés

A jogalkotói jogértelmezés különleges esete az, amikor *az értelmező norma az értelmezendő szabályt követően születik meg*; erre példa a devizahiteles törvények, amelyek négy értelmező rendelkezést is tartalmaznak, amelyeket alább vesszünk szemügyre. Szilágyi az értelmezendő normánál később születő értelmező rendelkezésekkel kapcsolatban két dologra hívja fel a figyelmet: egyrészt az ilyen rendelkezések *tipikusan visszamenőleges hatályúak*, másrészt pedig rendkívül *fontos a legális jogszabály-értelmezés és a jogszabály-módosítás egymástól való elhatárolása*.²⁸ Ennek az elhatárolásnak a megvalósítása azonban nem könnyű, hiszen az utólagos jogszabályi jogértelmezésre nyilvánvalóan azért kerül sor, mert a jogalkotó nem

²⁶ Az Új Ptk. 6:8. §-a ezt a szabályt, lényegében változatlan tartalommal, általánosítva, valamennyi magánjogi jognyilatkozatra mondja ki, és a szerződésekre vonatkozóan egy kiegészítő rendelkezést is ad a 6:86. §-ban.

²⁷ *Scalia – Garner*: i.m. 70.

²⁸ *Szilágyi*: i.m. 354.

elégedett az adott jogszabály érvényesülésével, beleértve azt is, ahogy a jogszabály címzettjei és a jogalkalmazó szervek értelmezik annak egyes rendelkezéseit.

Kérdés, hogy *egyáltalán lehetséges-e olyan utólagos jogszabályi értelmezés, amely egyúttal nem jelenti az adott norma (azaz a norma gyakorlatban kialakult értelmének) megváltoztatását.* Márpedig ennek a kérdésnek jelentősége van a szabály alkotmányossága szempontjából, különösen, ha az értelmező rendelkezés visszamenőleges hatályú. A jogalkotónak, természetesen, bizonyos keretek között, diszkrecionális döntési lehetősége van a jogszabály tartalmának meghatározása terén; ha azonban az új szabályt értelmező rendelkezésként kívánja „eladni”, akkor tartania kell magát a jogszabály-értelmezés bevett elveihez és módszereihez. *A jogszabály-értelmezési normák megsértése* hibás értelmezést eredményez, amely azt jelenti, hogy az új szabály – akkor is, ha értelmezésnek minősíti magát – ténylegesen nem értelmezi, hanem módosítja az eredeti szabály tartalmát. A jogszabály-értelmezés normáinak figyelmen kívül hagyása vagy felrúgása ezért szükségszerűen, és a jogalkotó szándékától függetlenül, az értelmezés határainak átlépéséhez, a jogszabály megváltoztatásához vezet.

A *Kúria jogegységi határozata* vegyes természetű, hiszen a Kúria egyfelől a legfelsőbb szintű jogalkalmazó szerv, másfelől viszont, a jogegység biztosítása érdekében, az alsóbb bíróságokra kötelező határozatot is hozhat. A Kúria nem rendelkezik jogszabály-alkotási hatáskörrel, a jogegységi határozat azonban, normatív jellegénél fogva, akár a legális jogértelmezés kategóriájába is sorolható, és természeténél fogva szükségszerűen utólagos, egy korábban született jogszabályra vonatkozik. Jogszabály-módosítási hatáskör hiánya miatt azonban különösen fontos, hogy a Kúria, a bíróságok jogalkalmazásának egységességére irányuló tevékenysége keretében megmaradjon hatásköre, a jogértelmezés keretei között. E cél elérésének főbb biztosítékai talán a következőkben foglalhatók össze: a Kúria csak olyan kérdésben foglaljon állást, amelynek megítélése a bírósági gyakorlatban valóban vitatott, amellyel kapcsolatban eltérő jogalkalmazói értelmezésekkel lehet találkozni; a Kúria, jogegységesítő tevékenysége során szigorúan kövesse a jogértelmezés bevett elveit; és a jogegységi határozatok indokolásai alapján legyenek egyértelműen megállapíthatóak azok a jogértelmezési elvek, amelyek figyelembe vételével kialakította álláspontját.

Végül, általános jelleggel, témánk szempontjából utalni kell a *jogbiztonság* követelményére is, amely a jogállamiság alkotmányos követelményének²⁹ egyik alapvető eleme. A jogbiztonság követelménye általában a jogalkotás kapcsán merül fel, de fontos hangsúlyozni,

---

²⁹ Alaptörvény B) cikk (1): Magyarország független, demokratikus jogállam.

hogy e követelmény a jog egészével szemben megfogalmazódik.³⁰ A jogállamisághoz hozzátartozik, hogy a *jogbiztonság a jogalkalmazás során* is érvényesüljön. A jogalkalmazás terén akkor érvényesül a jogbiztonság, ha a döntések előreláthatóak, mert a bíróságok, legalábbis tendenciaszerűen, az azonos kérdéseket azonos módon ítélik meg, és a jogszabályokat azonos módon értelmezik.³¹ A jogbiztonságot szolgálja az is, ha a jogalkalmazó szervek jogszabály-értelmezési tevékenységük során figyelembe veszik az adott jogszabálynak a jóhiszemű jogkövető jogalanyok gyakorlatában kialakult értelmezését is.

7. Részösszegzés

Az előzőeket röviden úgy foglalhatjuk össze, hogy *a jogszabályok tényleges tartalma, azaz a jog, a jogszabályok gyakorlati érvényesülése és az ettől elválaszthatatlan értelmező tevékenység során bontakozik ki*. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a jogszabályok megszületésétől, az időben előrehaladva, a jogszabályok érvényesülésének megszilárdulásával, az értelmezés egyre egyszerűbbé válik, szűkül az a tartomány, amelyen belül értelmezési viták, bizonytalanságok alakulhatnak ki. A jogszabály értelmének feltárására irányuló tevékenység során ezért nem lehet figyelmen kívül hagyni a kialakult joggyakorlatban (beleértve mind a jogszabályok címzettjeinek, mind pedig a jogalkalmazó szerveknek a gyakorlatát) megnyilvánuló korábbi értelmezések eredményét. A gyakorlatban élő jogértelmezés bizonyos mértékig behatárolja a jogalkalmazó szervek jogértelmező tevékenységének lehetőségeit.

IV. A jogegységi határozat és a devizahiteles törvények

A jogegységi határozat és a devizahiteles törvények az alábbi értelmező rendelkezéseket tartalmazzák:

a) Az érvénytelenségi törvény 1. § (6) bekezdése szerint a Ptk. 326. §-ának (1) bekezdését, amely szerint az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé válik, „úgy kell

---

³⁰ „A jog egyik legfőbb célja, hogy a szemben álló érdekek elhatárolásában *biztonságot* teremtsen. Nem elég, ha a jog utólag állapítja meg, hogy ez vagy amaz az emberi magatartás helyes volt vagy helytelen. Az életet szabályozó rendeltetését csak akkor tölti be, ha lehetővé teszi, hogy az emberek magukat a joghoz tartsák. Az érdek-összeütközések lehetőségét előre teljesen kizárni sohasem lesz lehetséges. De szükséges olyan irányvonalakat kijelölni, amelyek szem előtt tartása mellett az átlagos emberi előrelátás korlátai között megállapíthatjuk, hogy mikor járunk el a jognak megfelelően.” *Fürst*: i.m. 3-4. (kiemelés az eredetiben).

³¹ „A jog nem nélkülözheti a maga biztonsági követelményét: a lényegükben azonos esetek azonos elbírálását. [...] De ahogy reátalálni vélt [a jogalkalmazás az eredményre], azonnal szemben találja magát a jog-azonosság és a biztonság alaki követelményeivel. Aggasztó kérdésként tölul elébe az a kérdés, hogy megfelel-e a döntés annak a képnek, amelyet a régebbi döntések az új esetre reávetítenek.” *Fürst*: i.m. 30.

értelmezni, hogy e követelések a kölcsönszerződés fennállása alatt nem évülnek el, azok elévülése a szerződés megszűnésével kezdődik.”³²

b) A határozat 3. pontja és az érvénytelenségi törvény 3. § (1) bekezdése szerint tisztességtelenség miatt semmis az elmúlt tíz évben kötött szerződésekben az árfolyamrés alkalmazására vonatkozó kikötés.

c) A határozat 2. pontja és az érvénytelenségi törvény 4. § (1) bekezdése hét pontba sorolva megfogalmazta azokat a követelményeket, amelyek teljesülése szükséges ahhoz, hogy az elmúlt tíz évben kötött szerződések egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő feltételei ne minősüljenek tisztességtelennek, és a törvény egyúttal felállította azt a (megdönthető) vélelmet is, hogy a pénzügyi intézmények által alkalmazott szerződési feltételek nem felelnek meg ezeknek a követelményeknek.

d) Az elszámolási törvény 3. §-a szerint az érvénytelenségi törvény fenti két szabályából adódó túlfizetéseket úgy kell tekinteni, mintha az adósok ekkora összeget előtörlesztettek volna.

1. Az elévülés

Az érvénytelenségi törvény 1. §-ának (6) bekezdése példája annak, amikor a jogszabály a megfogalmazásában is egyértelműen utasítást ad arra, hogy miként kell értelmezni egy korábbi jogszabályi rendelkezést. Az elévülés több mint ezer éves, már a római jogban is ismert, klasszikus jogintézmény. Az elévüléssel kapcsolatos alapvető kérdések egyike az elévülés kezdő időpontjának meghatározása. Az erre vonatkozó szabályt a Régi Ptk. 326. §-ának (1) bekezdése (az Új Ptk. 6:22. §-a) tartalmazza. Ez a rendelkezés több mint ötven éve változatlan, és megegyezik a Régi Ptk. előtti jog idevágó rendelkezésével, ezért alkalmazásának kialakult gyakorlata volt a magyar jogban. Az Új Ptk. változatlan tartalommal ismétli meg a korábbi szabályt, jeleként annak, hogy az kiállta az idő és a gyakorlat próbáját. Ilyen körülmények között különösen hangsúlyosan vetődik fel a kérdés: *mi a rendeltetése az értelmező jogszabálynak?* Két lehetőség adódik: az értelmező norma vagy megegyezik a korábbi gyakorlatban kialakult értelmezéssel, ekkor felesleges jogalkotásról van szó (ha a szóban forgó szabály pontosításra vagy értelmezésre szorult volna, annak helye a 2013-ban elfogadott Új Ptk.-ban lett volna), vagy pedig eltér attól, akkor viszont az érvénytelenségi törvény, az értelmezés leple alatt, valójában, visszamenőleges hatállyal, megváltoztatta a

---

³² Arra nézve, hogy a szerző szerint az utóbbiról van szó, lásd *Gárdos István: A kölcsönszerződésből fakadó követelések elévülésének kezdő időpontja. Jogtudományi Közlöny. 2014. 9. 387-399.*

korábbi jogot. Mindkét esetben az eredmény az, hogy egy klasszikus jogalkalmazási kérdés eldöntését a jogalkotó elvonta a bíróságok hatásköréből.

Érdemét tekintve is problematikus az érvénytelenségi törvény által adott jogértelmezés. Az elévülés kezdő időpontja meghatározásának logikailag szükségszerű első lépése az elévülés tárgyát képező követelés definiálása, azért, hogy annak jogi természete, különösen pedig esedékességének (illetve igényvé válásának) időpontja megállapítható legyen. Az érvénytelenségi törvény azonban csupán formális meghatározását adja e követeléseknek. Csupán hónapokkal később, az elszámolási törvény mondta ki, hogy az adósok által teljesített túlfizetést előtörlesztésként kell elszámolni (lásd alább). Az értelmezés logikai lépéseinek ez a felcserélése önmagában elég ahhoz, hogy szakmailag hiteltelenné, önkényessé tegye a törvény által adott értelmezést: valójában a jog visszamenőleges átírásáról van szó, annak a jogpolitikai célnak az érdekében, hogy a megsegíteni kívánt hiteladósok számára kedvezőbb eredmény jöjjön ki. A tartalmi vizsgálat is arra az eredményre vezet, hogy ez a rendelkezés nem felel meg az elévülés kezdő időpontjára vonatkozó törvényi szabályozásnak, az azzal kapcsolatos joggyakorlatnak, illetve jogirodalmi álláspontoknak.³³

2. Az árfolyamrés alkalmazásával kapcsolatos gyakorlat

A deviza alapú hitelezés a 2000-es évek elején vált tömegessé, mert „[a] lakáshitelezést az akkori 8–12%-os forint alapkamat mellett nem lehetett fenntartani, [...] Az alacsony kamatozással kínálható deviza-, elsősorban svájcifrank-alapú lakáshitelezés használható alternatívát jelentett.”³⁴

A *deviza alapú hitel* olyan hitel, amelyben a tartozás idegen pénznemben van kiróva, de a lerovásra forintban kerül sor.³⁵ A kirovó és a lerovó pénznem eltéréséből adódóan, a hitel nyújtásakor és a törlesztésekor egyaránt, a fizetendő forintösszeg meghatározása érdekében a *két pénznem között átszámítást* kell alkalmazni.³⁶ Az átszámítás során alkalmazandó árfolyam meghatározása a felek megállapodásának a tárgya. A deviza alapú hitelezés gyakorlatában a

³³ Ennek részletes vizsgálatát lásd: *Gárdos*: i.m.

³⁴ *Kovács Levente*: A devizahitelek háttere. *Hitelintézeti Szemle*. 2013. 3. sz. 183-193.

³⁵ Amint ez a Ptk. 231. §-a alapján az idegen pénznemben kirótt tartozások esetén a főszabály. Ezt erősítette meg a Kúria is: „A deviza alapú hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződések (a továbbiakban: deviza alapú kölcsönszerződések) devizaszerződések. A felek a hitelezőnek és az adósnak a kölcsönszerződésből fakadó pénztartozását egyaránt devizában határozták meg (kirovó pénznem), és azt mindkét fél forintban volt köteles teljesíteni (lerovó pénznem). E szerződéstípusnál az adós az adott időszakban irányadó forintkölcsönnél kedvezőbb kamatmérték mellett devizában adósodott el, amiből következően ő viseli az árfolyamváltozás hatásait: a forint gyengülése az adós fizetési terhének növekedését, erősödése pedig a csökkenését eredményezi.” 6/2013. PJE határozat 1. pont. Részletesebben: *Gárdos István – Nagy András*: A devizahitel jogi alapkérdései. *Hitelintézeti Szemle*. 2013. 5. sz. 371-397.

³⁶ Ptk. 231. § (2) bek.

kezdetektől az a megoldás alakult ki, hogy a folyósításkor vételi, a törlesztéskor pedig eladási árfolyam alkalmazására kerül sor, ugyanúgy, mintha az adós ténylegesen az idegen pénznemben kapta volna meg a kölcsönösszeget, és azt a hazai felhasználás érdekében, átváltotta volna forintra, illetve törlesztéskor a rendelkezésére álló forintból megvásárolta volna a törlesztés teljesítéséhez szükséges devizát. Ez a gyakorlat több mint tíz éven át, töretlenül és egységesen érvényesült a deviza alapú hitelezés gyakorlatában, több mint százezer szerződés tartalmazza az erre vonatkozó előírásokat. Ez a szerződési gyakorlat ismert és elfogadott volt a szakmai felügyeletet ellátó hatóság számára is, amely a fogyasztók számára készített, a devizahitelekről szóló tájékoztató kiadványában fel is hívta a potenciális hitelfelvevők figyelmét a termék e sajátosságára.³⁷ A bírósági gyakorlatban sincs nyoma annak, hogy e rendelkezés bármilyen szempontból vita tárgyát képezte volna. Az árfolyamrés kifejezés közzétett bírósági határozatban 2014-et megelőzően, közzé nem tett, anonimizált ítéletben pedig 2012 előtt nem jelent meg.

3. Az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosító szerződési feltételekkel kapcsolatos gyakorlat

Az egyoldalú szerződésmódosítás jogának kikötése bizonyos szolgáltatások terén régi gyakorlat; elsősorban olyan esetekben kerül sor az alkalmazására, amikor a szolgáltató és ügyfele között hosszú időre szóló, tartós jogviszony jön létre, és amikor a szolgáltató nagy számú ügyféllel áll kapcsolatban, üzemgazdasági szempontból jelentős, hogy az ügyfelekkel fennálló jogviszonyokban azonos tartalmú feltételek érvényesülésének, ugyanakkor az ügyfelek nagy száma nem teszi lehetővé a körülmények változása esetén a szerződési feltételek újratárgyalását.

Az egyoldalú szerződésmódosítás joga a szerződési jog kritikus kérdése, hiszen az nehezen egyeztethető össze a kölcsönös kötelezettséget jelentő szinallagmatikus szerződés fogalmával. Az sem vitatható, hogy megfelelő korlátok hiányában ez a jog egyoldalúan hátrányos lehet a szolgáltató ügyfelei számára. Ezért ezt a kérdést már a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet kezelte, meghatározva azokat a feltételeket, amelyek esetén az ilyen kikötés tisztességtelennek minősül.

---

³⁷ Amit a devizahitelekről tudni kell! A tájékoztató a Felügyelet honlapján már nem érhető el, más pénzügyi intézmény honlapján azonban igen, lásd pl.: <http://www.zalavolgye.tksz.hu/dokumentumok/letoltesek/tajekoztatas-a-devizahitelekrol.pdf> (2015.02.01.)

A pénzügyi intézmények is hosszú évek óta alkalmaznak ilyen szerződési feltételeket. E feltételek nyilvánosak és meglehetősen hasonlóságot mutatnak, azaz ezen a téren a pénzügyi intézmények nem versenyeztek abban, hogy melyikük kreatívabb, inkább jogbiztonságra törekedtek azáltal, hogy az általuk sztenderdnek tekintett feltételeket alkalmazták. A pénzügyi intézmények állami felügyelet alatt működnek, úgy, hogy az állami felügyeletet ellátó PSZÁF³⁸ egyúttal fogyasztóvédelmi feladatot is ellát. Tudomásunk szerint nem volt olyan eset, hogy a felügyeleti hatóság azt állapította volna meg, hogy valamely pénzügyi intézmény egyoldalú szerződésmódosítási jogot biztosító feltétele tisztességtelen vagy egyébként jogellenes. Ehhez hasonlóan, egészen 2011-ig nem fordult elő az sem, hogy bíróság jogerősen e feltétel semmisségét állapította volna meg.³⁹ Még a Vélemény közzétételét követően, az abban rögzített elvekre tekintettel is számos jogerős ítélet született, amely tisztességesnek minősítette azokat az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó feltételeket, amelyeket később, az érvénytelenségi törvény alapján folyt perekben tisztességtelennek találtak.⁴⁰

Itt is fontos hangsúlyozni, hogy az *egyoldalú szerződésmódosítás jogával jogszabályok is foglalkoztak*, méghozzá az idő előrehaladásával fokozódó részletességgel. A pénzügyi intézmények működését szabályozó törvény (a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény, Hpt.) például 2009 óta külön szabályozta e jog gyakorlásának a feltételeit. További szabályokat tartalmazott a fogyasztói hitelekéről szóló törvény (a fogyasztóknak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény), valamint a lakáshitelekéről szóló kormányrendelet (a szerződésekben előírt kamat egyoldalú módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII. 15.) Korm. rendelet).

Ezenfelül, 2009. szeptember 16-án elfogadták a lakosság részére hitelt nyújtó pénzügyi szervezetek ügyfelekkel szembeni tisztességes magatartásáról szóló *magatartási kódexet*, amelyhez szinte valamennyi, lakossági hitelezéssel foglalkozó jelentős pénzügyi intézmény csatlakozott. A magatartási kódex kétségtelenül nem jogszabály, annak tartalmát azonban a Kormány alakította ki a Felügyelet, a Gazdasági Versenyhivatal és a Bankszövetség bevonásával. A magatartási kódex egyik célja az egyoldalú szerződésmódosítási jog szabályozása volt. A kódex betartását a Felügyelet ellenőrizte, a rendelkezéseit megsértő piaci szereplőkkel szemben fellépett.

---

³⁸ Ma MNB.

³⁹ Lásd a Szegedi Ítéltábla Partiscum ügyben hozott jogerős ítéletét (Gf.I.30.720/2010/2.), amelyet lényeges pontokon a Kúria felülvizsgálati ítélete hatályon kívül helyezett (Gfv.IX.30.221/2011/6.).

⁴⁰ A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság például a 67.Pf.630.155/2014/6. számú ítéletében kifejezetten rögzítette, hogy „[t]isztességtelen kikötést a másodfokú bíróság (...) hivatalból nem észlelt.”

A pénzügyi intézmények ilyen körülmények között elsősorban arra törekedtek, hogy az általuk alkalmazott szerződési feltételek megfeleljenek e speciális jogszabályi és a magatartási kódexben rögzített előírásoknak, azt feltételezve, hogy a jogalkotó által lényegesnek tartott feltételek és korlátok e szabályokban megjelennek. Ebben a körben a felügyeleti hatóságok vizsgálata is elsősorban erre irányult. Mindezek alapján a hitelezők alappal feltételezték, hogy a jogszabályok és a magatartási kódex rendelkezéseinek megfelelő általános szerződési feltételeik jogszerűek és érvényesek, így nem minősülnek tisztességtelennek sem.

4. A túlfizetés

A szóbanforgó hitelszerződések adósai törlesztési kötelezettségüknek a szerződés előírásai szerint szerint tettek eleget. Az érvénytelenségi törvény alapján azonban az általuk fizetett összeg magasabbnak bizonyult, mint a tényleges tartozásuk összege. Az adósok természetesen nem szándékoztak többet fizetni, mint amekkora összeg esedékessé vált, abban a hiszemben voltak, hogy az adott összegű fizetés teljesítése felel meg szerződéses kötelezettségüknek. Utólag, a jogegységi határozat és az annak alapján hozott érvénytelenségi törvény mondta ki azt, hogy az árfolyamrész alkalmazása valamint az egyoldalú szerződésmódosítás érvénytelen volt, tehát a fizetett összegnek ehhez a két elemhez kapcsolódó része valójában nem volt esedékes. Az érvénytelenségi törvény erre az összegre nézve írt elő a pénzügyi intézmények számára elszámolási kötelezettséget, az erre vonatkozó követelés elévülésére állapított meg speciális szabályokat, és ennek a szabályait határozta meg az elszámolási törvény. Mindehhez szükséges volt a túlfizetés illetve a túlfizetett összeg jogi jellegének meghatározása.

V. A Kúria és a devizahiteles törvények jogértelmezése

A fent bemutatott négy kérdés közül a Kúria kettőben, az árfolyamrész alkalmazására és az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó szerződési feltételek tisztességtelenségével kapcsolatban foglalt állást, az elévülés és az adósok által teljesített túlfizetés minősítése a jogalkotó eredeti terméke.

1. Az árfolyamrész értelmezése

Cikkünknek nem tárgya a devizahitelek elemzése, így nem térünk ki az árfolyamrészrel kapcsolatos kúriai állásfoglalás a tartalmi bírálatára sem.⁴¹ Témánk szempontjából azonban alapvető annak megállapítása, hogy *a Kúria és nyomában a jogalkotó egy hosszabb időn át széles körben alkalmazott gyakorlatot minősített jogszerűtlennek*. Semmi nyoma nincs annak,

---

⁴¹ Erre nézve lásd *Gárdos István-Nagy András*: i.m.

hogy e minősítés során a Kúria számára szempont lett volna ez a körülmény, hogy jogértelmezését bármilyen módon befolyásolta volna az a tény, hogy egy bevett, megszilárdult szerződési gyakorlatról foglal állást, és az a kérdés sem merült fel a vizsgálati szempontok között, hogy milyen okból vált általánosan alkalmazottá és elfogadottá ez a gyakorlat.⁴² Ennek eredményeként a Kúria egy olyan szerződési feltételt minősített érvénytelennek, amelyet a jogszabályok címzettjei, a pénzügyi intézmények, azok szakmai felügyeleti hatósága és a szolgáltatást igénybe vevő ügyfelek egyaránt jogszerűnek gondoltak. A Kúria tehát, az árfolyamrésre vonatkozó szerződési feltétel értékelése kapcsán folytatott értelmező tevékenysége során figyelmen kívül hagyta azt a körülményt, hogy az adott jogszabályt annak elsődleges címzettjei, a szerződési feltételek alkalmazói miként értelmezték. Úgy gondoljuk, a Kúria ezt nem tehetett volna meg; ezzel jogalkalmazása önkényessé vált, és súlyosan sérült a jogbiztonság követelménye.

2. Az egyoldalú szerződésmódosítás értelmezése

Hasonló a helyzet az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződési feltételek minősítésével kapcsolatban is. A leglényegesebb különbség az, hogy – amint erre fentebb utaltunk – ezt a kérdést speciális jogszabályok hosszú ideje, az idők során többször változó tartalommal, rendezték. A Kúria azonban, az e szerződési felvételekkel kapcsolatos követelmények megfogalmazása során nem tért ki arra, hogy azok milyen jogszabályi környezet mellett irányadóak, nem tárta fel az alkalmazott kikötés jogszabályi hátterét, nem vizsgálta, hogy az irányadó szabályok az érintett időszakban miként változtak, és hogy ez miként érinti a kikötések tisztességtelenségével kapcsolatos kérdés megítélését.

A pénzügyi intézmények és felügyeleti hatóságuk az összetett jogi szabályozás együttes értelmezése alapján úgy ítélték meg, hogy az alkalmazott szerződési feltételek jogszerűek. Ezzel szemben, a Kúria által a Véleményben, illetve a jogegységi határozatban megfogalmazott követelmények olyan feltételeket támasztanak, amelyeknek – azok szigorú, merev értelmezése esetén – a pénzügyi intézmények által az egyoldalú szerződésmódosítással

---

⁴² A Kúria figyelmen kívül hagyta azt az értelmezési szabályt is, amely szerint egy szerződési feltétel tisztességtelenségének vizsgálata során az adott feltételt a szerződés egészének és a szerződéskötés kontextusában kell értelmezni. Kissé leegyszerűsítve, a Kúria az árfolyamrész alkalmazásának tisztességtelenségét azon az alapon állapította meg, hogy az úgynevezett deviza alapú hiteleknél valutaváltásra ténylegesen nem kerül sor. Nem vizsgálta sem azt, hogy az árfolyamrész az ilyen típusú hitelek díjazásának egy eleme, sem pedig azt, hogy az ilyen hitelek nyújtásával kapcsolatban a pénzügyi intézményeknél milyen költségek merülnek fel.

kapcsolatban alkalmazott szerződési kikötések nem felelnek meg.⁴³ A tisztességtelenségi vélelmet felállító érvénytelenségi törvény pontosan ilyen merev jogértelmezést követett (a szerződés egyéb feltételeinek és a szerződéskötés körülményeinek vizsgálatát kizárta, elzárta a részleges érvénytelenség lehetőségét stb.). Ennek megfelelően a pénzügyi intézmények törekvése a tisztességtelenségi vélelem megdöntésére nem járt eredménnyel, a bíróságok minden pénzügyi intézmény keresetét elutasították.

A Kúria ez esetben is *a hitelezési gyakorlatban kialakult jogértelmezést figyelmen kívül hagyva értelmezte a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó jogszabályt*. Ez ismét azt eredményezte, hogy a hosszú éveken át, valamennyi pénzügyi intézmény által, nyilvánosan, a hatóságok és bíróságok tudtával alkalmazott szerződési feltételek érvénytelennek bizonyultak, a szerződésekből kikerült egy olyan elem, amelynek a szerződések hosszú távú jellege miatt alapvető jelentősége volt, és amely lényegesen kihatott a szerződés egyéb feltételeinek meghatározására is. Ez a döntés és az annak alapján született jogszabály is sérti a jogbiztonságot és annak részeként a szerződések kötőerejében való bizalmat.

3. Az elévülés és a túlfizetés értelmezése

Az elévüléssel és a túlfizetéssel kapcsolatos értelmező rendelkezések annyiban térnek el az előzőektől, hogy ezekben az esetekben nem egy szerződési rendelkezés megítélése kapcsán vetődik fel a jogszabály-értelmezés.

Az elévülés esetén egy általános törvényi norma meghatározott esetsoporra való értelmezése történt, a túlfizetés kapcsán pedig egy tény, emberi magatartás jogi minősítéséről van szó. Mindkettő klasszikus bírói jogalkalmazói feladat. A jogalkotó mindkettőt elvonta a bíróságok hatásköréből, annak érdekében, hogy szabályozni tudja a bankok ügyfelekkel való elszámolását. Az elévülésre és a túlfizetés kezelésére vonatkozó szabályok megalkotása során az elsődleges szempont, amint ez a törvény indokolásából is kiderül, az volt, hogy olyan megoldást találjanak, amely az adósok számára a lehető legkedvezőbb. A két szabály a következőképpen függ össze: az érvénytelenségi törvény lényegében kizárta az elévülés lehetőségét, azonban az erre vonatkozó, értelmezőnek nevezett szabály tarthatatlan lett volna, ha azt nem támasztják alá a követelés megfelelő jogcímével.

Amint a fentiekben írtuk, az érvénytelenségi törvény alapján az adósok által teljesített fizetések egy része nem esedékes tartozás volt. A fizetések e részének tehát nem volt jogcíme;

---

⁴³ Amint fentebb említettük, a jogegységi határozat kihirdetését követő sajtótájékoztatón a Kúria Polgári Kollégiumának vezetője maga is úgy nyilatkozott, hogy a pénzügyi intézmények gyakorlata nem felel meg az általuk megfogalmazott feltételeknek.

ha tisztában lettek volna ezzel, akkor az adósok azonnal visszakérhették volna bankjuktól a túlfizetés összegét, amit a bankok, hacsak valamilyen okból felmondási joguk meg nem nyílt, a fennálló hitelszerződés alapján, kötelesek lettek volna teljesíteni. Adódik tehát, hogy a túlfizetést tartozás nélküli teljesítésnek, a hitelezők szempontjából pedig jogalap nélküli gazdagodásnak kell tekinteni. Az azonban teljesen egyértelmű, hogy a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése a gazdagodás bekövetkeztekor nyomban esedékes, ezért az erre vonatkozó követelés elévülése is nyomban megkezdődik. Ezért más minősítést kellett találni, amit az elszámolási törvény oldott meg azzal, hogy a túlfizetést kvázi előtörlesztésnek minősítette (annak ellenére, hogy az adósoknak nyilvánvalóan nem volt ilyen szándékuk). Látszik tehát, hogy a jogalkotó, politikai preferenciái érvényesítése érdekében, megerősítette a jogszabály-értelmezés elveit, a polgári jog alapvető intézményeit, és valójában, egy meghatározott esetkörre, visszamenőlegesen módosította a jogszabályokat, igazolva, hogy az utólagos törvényi jogértelmezéssel kapcsolatos elvi aggályok megalapozottak.

VI. A jogértelmezés lehetősége és korlátai

A fentiekből egyértelműen megállapítható, hogy a Kúria által adott jogértelmezés eltér a különféle jogalanyok (piaci szereplők és hatóságok) korábbi értelmezésétől. Leegyszerűsítve, arról van szó, hogy korábban a jogalkalmazók azt feltételezték, hogy eljárásuk jogszerű. Ez a feltételezés nem pusztán a pénzügyi intézmények saját jogértelmezésén alapult, azt megerősítette, hogy a közjegyzők az érintett szerződéseket közjegyzői okiratba foglalták, a Felügyelet ellenőrzései során az általános szerződési feltételeket jogszerűnek találta, a bíróságok – a hivatalbóli észlelés kötelezettsége ellenére – nem hoztak olyan ítéletet, amely e feltételek jogellenességét állapította volna meg. A Kúria álláspontja alapján viszont az alkalmazott feltételek jogszerűtlennek bizonyultak. Konkrétabban, korábban a jogalanyok azt gondolták, hogy az általuk alkalmazott szerződési feltételek megfelelnek a tisztességtelen feltételekre vonatkozó jogi szabályozásnak, az érvénytelenségi törvény illetve az annak alapján folyt eljárásokban eljáró bíróságok viszont – a Kúria illetve a törvény által megfogalmazott követelményeket alkalmazva – a pénzügyi intézmények szerződési feltételeit kivétel nélkül tisztességtelennek minősítették.

Ennek alapján a következő kérdés fogalmazódik meg: Minden más körülménytől eltekintve, *lehet-e helyes egy olyan jogértelmezés, amely ellentétes az érintett jogalanyok által hosszabb időn át egységesen, tömegesen, nyilvánosan követett gyakorlatban tükröződő jogértelmezéssel?*

Nem kivételes, egyedi esetről, nem is a jogszabály kijátszására irányuló titkos összeesküvésről van szó, és nem is az történt, hogy egy egyértelmű jogi parancsot negligáltak a piaci szereplők. Az adott esetben összetett jogi szabályozás érvényesül, és azon belül is, a tisztességtelen szerződési feltétel fogalmát magas absztrakciós szinten, általános jelleggel határozza meg a Régi és az Új Ptk. Az adott esetben messze nem egyértelmű, hogy a szóban forgó szerződési feltételek egyoldalúan és indokolatlanul az ügyfél hátrányára határozzák meg a felek jogait és kötelezettségeit. Súlyos érvek szólnak például amellett, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége az ügyfél számára is előnyös, sőt amellett is, hogy – miközben az elszámoltathatóságot biztosítani kell – az egyoldalú módosítás feltételeit nem lehet teljesen egzakt módon meghatározni, az előre nem látható eseteket is rendezni kell, és a pénzügyi intézmény számára biztosítani kell bizonyos mérlegelési lehetőséget.

Ebben a komplex helyzetben alakult ki az a közfelfogás, hogy az alkalmazott – és a speciális jogszabályoknak szinte szó szerint megfelelő – szerződési feltételek jogszerűek. Persze lehet utólag kritikai véleményt megfogalmazni, hogy kezdettől magasabb követelményrendszert kellett volna alkalmazni. Egy ilyen nézőpont-váltás azonban nem vezethet arra az eredményre, hogy utólag jogellenesnek minősítsenek egy korábban aggálytalanul jogszerűnek gondolt szerződési feltételt. Az érvénytelenség megállapítása persze mindig utólag történik, és visszahat a szerződés keletkezésének időpontjára (hiszen maga az érvénytelenségre vezető ok is kezdettől fennáll), itt azonban nem egy konkrét szerződésről van szó, hanem olyan szerződési feltételekről, amelyeket egy piaci szegmensben, a fogyasztói kölcsönök terén nagyszámú piaci szereplő, éveken át, százezer-számra, köztudott módon, nyilvánosan alkalmazott.

A fentiek alapján érthető és indokolt az egyébként nyilván nem elfogulatlan Magyar Bankszövetség által az érvénytelenségi törvénnyel kapcsolatban megfogalmazott kritika: az érvénytelenségi törvény „a szigorú felügyelet alatt álló bankokon olyan elveket követel meg több mint egy évtizedre visszamenően, amelyeket eddig sem a jogalkotó, sem a felügyelő hatóság, sem a bíróságok nem dolgoztak ki, nem tettek ismertté. A ma elfogadott jogszabály visszamenőleg rendezi át a bankok és ügyfeleik között létrejött magánjogi szerződéseket, és felülírja az elévülés általánosan irányadó szabályát. Ez a gyakorlat sérti a jogbiztonságot, elbizonytalanítja a befektetőket. A Bankszövetség véleménye szerint ez egy olyan precedens, mely alkalmas arra, hogy megingassa a magánjogi szerződések alapját, aminek beláthatatlan következményei lehetnek a társadalomra.”⁴⁴

---

⁴⁴ [\(2015.02.01.\)](http://www.bankszovetseg.hu/hasznos-informaciok/fogyasztoi-kolcsonszerzodesekre-vonatkozó-törvény)

Mindez elvezet ahhoz a kérdéshez, hogy mi a jog, hogyan állapítható meg annak tartalma? Konkrétan, a jogszabály gyakorlati érvényesülésének és az abban megnyilvánuló jogértelmezésnek milyen szerepe van a jog tartalmának meghatározásában? Ténylegesen *lehetséges-e egy olyan jogértelmezés, amely bár absztrakt módon esetleg alátámasztható, ellenkezik a gyakorlatban kialakult jogértelmezéssel?* Jogelméleti szempontból: lehet-e helyes egy ilyen jogértelmezés? Alkotmányjogi szempontból pedig: összhangban lehet-e egy ilyen jogértelmezés a jogállamiság alapvető elemét képező jogbiztonság követelményével?

A jogszabály elsődlegesen nyelvi-kommunikációs jelenség (többnyire parancs). Minden kommunikáció alapvető feltétele, hogy közlő és befogadó azonos nyelvtani, logikai szabályok szerint vegyen részt benne. Ennek hiányában kommunikáció nem, csak bábeli hangzavar lehetséges. Ezek a szabályok teszik lehetővé, hogy a befogadó a közlő szándékainak megfelelően értelmezze az üzenetet. Ezek a szabályok tehát egyszerre segítik és korlátozzák az értelmezést. Éppen azáltal teszik lehetővé a megértést, hogy leszűkítik az értelmezés lehetséges terjedelmét. A jogszabályok ugyanakkor legalább két olyan sajátossággal rendelkeznek, amelyek megkülönböztetik a kommunikáció egyéb formáitól. Egyrészt, a jogszabály nyelve szaknyelv is, ami azt jelenti, hogy szakkifejezéseket alkalmaz, kidolgozottabb értelmezési normákkal rendelkezik, és – az alkotmányos alapjogoktól, a kódexeken át, a technikai, végrehajtási szabályokig terjedő - rendszert alkot, amely az egyes normák adott jogszabályon túlnyúló, tágabb kontextusát alkotják. Másrészt, a jog kiemelt társadalmi jelentőségénél fogva, azért, hogy a jog érvényesüljön, ugyanakkor a jogalanyok védelmet élvezzenek alapvető jogaik tekintetében, a jogszabályokkal kapcsolatban a jogállamiság cím alatt összefoglalt alkotmányos követelmények fogalmazódnak meg. E sajátosságok megnyilvánulnak a jogszabályok értelmezése terén is: a jogszabályokban lévő szakkifejezéseket a szakmában elfogadott tartalmuk szerint kell értelmezni, be kell tartani az általánosan elfogadott értelmezési elveket, figyelembe kell venni a jogszabályi környezetet, végső soron azt az alkotmányos rendet, amelybe az adott jogi norma illeszkedik.⁴⁵

Mindezek a szempontok a jogállamiság részét képező jogbiztonság követelményét is szolgálják azzal, hogy a jogértelmezés lehetséges mozgásterének szűkítésével az egységes jogértelmezés irányába mutatnak. Ez a követelmény elsődlegesen a bírósági, hatósági jogalkalmazással kapcsolatban fogalmazódik meg, de nyilvánvaló, hogy minden más jogértelmezés, így a jogszabályok címzettjei által végzett jogértelmezés is csak akkor lesz

---

⁴⁵ Pokol Béla, Scalia – Garner fentebb hivatkozott műve alapján, azt vizsgálta, hogy a szövegből kiinduló jogszabályértelmezésbe mikor lehet bevonnai a jog további „rétegeit”. *Pokol Béla: A jog szövegrétegének határai a jogértelmezésben.* Jogtudományi Közlöny 2014. március 128 -141.

helytálló, akkor szolgálja célját, ha ugyanezeket az elveket követi. A jogszabályok címzettjei és a jogalkalmazó szervek által végzett jogértelmezés módszere egyforma, célja azonban különbözik. Az állampolgárok és egyéb jogalanyok által végzett jogértelmezés célja saját jövőbeni magatartásának kialakítása, a bíróságok jogértelmezése viszont egy jogvita eldöntését szolgálja, amelynek keretében állást kell foglalni abban a kérdésben, hogy az eljárás alanyának magatartása megfelelt-e a jogszabály előírásának.

Mind a jogalanyok által végzett előzetes, mind pedig a jogalkalmazó szervek utólagos jogértelmezésében szerepet játszik az adott jogszabály kapcsán kialakult gyakorlat. Ez nyilvánvaló a jogalanyok esetében, amelyektől, különösen a laikus állampolgároktól nem várható, hogy külön-külön szakmai vizsgálatot folytassanak minden rájuk vonatkozó jogszabály értelmének feltárása érdekében. Ehelyett, elfogadják annak a közfelfogásban kialakult értelmezését, elfogadják azt, hogy a közfelfogás szerint az adott jogszabálynak való megfelelés érdekében egy adott módon kell viselkedni. Még a professzionális jogalanyok magatartásában is meghatározó szerepet játszik a közfelfogás. Ha egy jogszabálynak egységes értelmezése alakult ki a jogalanyok releváns körében, akkor kevésbé valószínű, hogy önálló vizsgálatba fognak a jogszabály értelmének feltárása érdekében, és, még ha esetleg szakmai véleményt kérnek is, akkor sem tekintenek el a kialakult értelmezéstől, jogi tanácsadójuktól is elvárják, hogy a gyakorlat figyelembe vételével fogalmazzák meg véleményüket.

A jogalkalmazó szervek által végzett jogértelmezéssel kapcsolatban is követelmény az adott jogszabállyal kapcsolatban kialakult gyakorlat figyelembe vétele. Ez abból az alapelvből is következik, hogy a jogszabály szövegét – hacsak nem kifejezetten jogi vagy egyéb szakszövegről van szó – a laikus, hétköznapi értelmének megfelelően kell értelmezni. A jogbiztonság követelménye magában foglalja azt is, hogy a jogalanyoknak bízniuk kell abban, hogy a szakmai követelményeknek illetve a közfelfogásnak megfelelő jogszabályértelmezésük, legalábbis az esetek túlnyomó többségében, megegyezik a jogalkalmazó szervek által elfogadott értelmezéssel. Ez nem csupán abban az elvi megközelítésben igaz, hogy azonos elvek alkalmazása nagy valószínűséggel azonos eredményre vezet, hanem ezen túl, azt a követelményt is támasztja a jogszabályok értelmezői számára, hogy értelmező tevékenységük során vizsgálják azt a körülményt, hogy van-e az adott jogszabálynak a gyakorlatban kialakult értelmezése. Ez a követelmény is egységesen érvényesül mind a piaci szereplők, mind pedig a hatóságok által végzett jogértelmezéssel szemben. Azaz nem csupán a jogszabályok címzettjeinek kell figyelembe venniük az esetleg már létező, kialakult bírósági gyakorlatot, hanem a bíróságnak is a piaci szereplők

gyakorlatát. Érvényesülnie kell tehát annak a követelménynek, hogy ha egy jogalany követi az adott piacon sztenderdnek tekintett megoldást, akkor eljárása jogszerű lesz.

A bíróságnak, a jogvita elbírálása során meg kell ítélnie, hogy a vita tárgyát képező magatartás jogszerű volt-e. A vizsgálat kezdetén, amikor még nyitott a jogértelmezés eredménye, az adott magatartás elvileg lehet akár jogszerű, akár pedig jogszerűtlen. Az értelmezési folyamat előrehaladása során egyre szűkül az értelmezési tartomány, egyre inkább egyértelművé válik, hogy melyik minősítés helytálló. Ebben a folyamatban kell, egyéb értelmezési eszközök között, hogy szerepet játsszon a gyakorlat figyelembe vétele. Az általános gyakorlatnak megfelelő magatartás bizonyos fokú védelmet kell, hogy élvezzen, azáltal, hogy vélelmezni kell annak jogszerűségét, míg az attól eltérő magatartás ilyen védelmet nem élvez. Nehezen képzelhető el olyan eset, amikor a közfelfogásnak, az általános gyakorlatnak megfelelő magatartás megalapozottan jogellenesnek minősülhet.

A szóban forgó esetben azonban a Kúria és a devizahiteles törvények jogértelmezése felülírta a gyakorlatban kialakult, hosszabb időn át egységesen követett jogértelmezést. A Kúria, a saját értelmezése során, nem volt figyelemmel a gyakorlatban kialakult értelmezésre, sőt, tudatosan azzal ellentétes értelmezést fogadott el, jogellenesnek minősített egy (két) a gyakorlatban egységesen követett magatartást illetve alkalmazott szerződési feltételt. Lehet-e helytálló egy ilyen értelmezés?

Vissza kell térnünk kiinduló pontunkhoz: a jogszabály nem azonos a joggal. A jogszabály értelmező alkalmazás nélkül csupán holt betű. *A jog az, ahogyan a jogszabály a gyakorlatban, a jogszabály címzettjeinek magatartásában és a bíróságok jogalkalmazási gyakorlatában érvényesül (amennyiben az adott jogszabálynak létezik kialakult jogalkalmazói gyakorlata). Ebből viszont az következik, hogy az élő joggal ellentétes, vagy azt figyelmen kívül hagyó jogértelmezés nem lehet helytálló, nem lehet összhangban a gyakorlatban ténylegesen érvényesülő joggal.* A jogszabályértelmezés különböző módszerei (nyelvi, rendszertani, történeti, teleologikus stb.) az egyes esetekben eltérő súllyal alkalmazandók. Az élő joggyakorlat elemzése egyike azoknak a módszereknek, amelyek nem nélkülözhetőek, különösen egy több éves, évtizedes gyakorlattal rendelkező szabályozás értelmezése esetén. E gyakorlat figyelmen kívül hagyása esetén jelentősen megnő a hibás jogértelmezés veszélye.

Az eddigiek arra az eredményre vezetnek, hogy *a jog lényegével nem egyeztethető össze az olyan jogszabályértelmezés, amelynek a fényében a hosszú időn át egységesen alkalmazott teljes releváns piaci gyakorlat jogellenesnek minősül.* Egyes szereplők magatartása lehet jogellenes, de a jogszabályok címzettjei körében egységesen érvényesülő gyakorlat nem. Lehet a gyakorlatot különböző szempontok alapján bírálni, de nem lehet jogellenesnek

minősíteni, mert az maga a jog. Nem lehet mást tenni, mint megállapítani, hogy ez a jog, és ha az nem megfelelő, akkor jogalkotás útján, a jövőre nézve – illetve az Alkotmánybíróság által meghatározott keretek között, kivételesen, visszamenőleges hatállyal – megváltoztatni.

Mit lehet tenni, ha a jogalkalmazó vagy a jogalkotó mégis elköveti azt a szakmai hibát, hogy olyan jogszabályértelmezést foglal el, amelynek fényében a korábbi joggyakorlat jogellenesnek minősül? Ha ezt a hibát alsóbb szintű bíróság vagy más jogalkalmazó szerv követi el, akkor ez *rendes vagy rendkívüli jogorvoslat alapjául szolgálhat*. Ha azonban ezt a jogalkotó jogszabályban vagy a legfelsőbb jogalkalmazó szerv elvi jellegű határozatban követi el, akkor vele szemben csak *alkotmányjogi jogorvoslatra* van lehetőség.

Ezek szerint az elvi, jogelméleti probléma végső soron alkotmányossági problémaként jelenik meg. A Kúria Véleményében és jogegységi határozatában valamint az ezek alapján kibocsátott devizahiteles törvényekben foglalt értelmezés – azáltal, hogy figyelmen kívül hagyta a jogszabály érvényesülése során kialakult gyakorlatot – *valójában visszamenőleg megváltoztatta a jogi feltételeket*. Ez a Kúria esetén *hatáskörének túllépését* eredményezi, a devizahiteles törvények esetén pedig a *visszamenőleges jogalkotás* tilalmába ütközik. *Mindkettő a jogállamiság és a jobbiztonság sérelmét okozza*.

A Kúria, illetve annak alapján az érvénytelenségi törvény által adott jogértelmezéssel kapcsolatban felvetődött az az alkotmányjogi kifogás, hogy visszamenőleg megváltoztatja az egyoldalú szerződés módosítás lehetőségére vonatkozó jogot. Erre a felvetésre azonban az Alkotmánybíróság azt a választ adta, hogy nincs szó visszamenőleges módosításról, mert a tisztességtelenség fogalma 2004, Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása óta változatlan, a Kúria csak „megtalálta a jogot”, felismerte a korábban következetesen alkalmazott jogértelmezés tévességét.⁴⁶

Ezzel a kör bezárult. A tisztességtelenség szükségszerűen értelmezést igénylő fogalmát a gyakorlat tölti ki tartalommal. Ha kialakult egy egységes jogértelmezés, amelyet a piaci szereplők és a jogértelmező hatóságok egyaránt követtek, akkor ezen értelmezés bíróság általi megváltoztatására nincs lehetőség, hiszen az így kialakult értelmezés minősül jognak, az válik a tisztességtelenség fogalmává. A Kúria ezért jogellenesen járt el, amikor a tisztességtelenség fogalmát az egyoldalú szerződés módosítási jog kapcsán újraértelmezte. Ezt a hibát kizárólag az Alkotmánybíróság korrigálhatta volna. Az Alkotmánybíróság azonban ugyanazt a hibát követte el, mint azok a korábbi jogértelmezők, akiknek az aktusait felül kellett vizsgálnia:

---

⁴⁶ Az Alkotmánybíróság 34/2014. (XI. 14.) AB határozata.

annak ellenére mondta ki a Kúria által megfogalmazott követelmények érvényesülését, hogy a tényleges gyakorlat éppen az ellenkezőjét mutatta.

A Kúria és az Alkotmánybíróság összecsengő állásfoglalása azt mutatja, hogy a magyar jogalkalmazói gyakorlat számára nem érvényesül korlátként az adott jogszabálynak a címzettek körében kialakult értelmezése, még a cikkben tárgyalt kirívó esetben sem, amikor a jogszabály címzettjei államilag felügyelt intézmények, amelyek a szakmai felügyeleti szerv jóváhagyásával alakították ki gyakorlatukat, amelyet sok éven át, nagyszámú szerződésben, egységesen követtek. A jogalkalmazó szervezeteknek a gyakorlati életben érvényesülő jogtól való ilyen mértékű függetlensége nagyfokú bizonytalanságot eredményez a jogalanyok számára tekintetben, hogy jogkövetésre törekvő magatartásuk eredményes-e, adott esetben tömegesen kötött szerződéseik érvényesek-e. Ez a jogállamiság követelményeivel nem egyeztethető össze.

© Gárdos István, MTA TK

MTA Law Working Papers

Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Székhely: 1014 Budapest, Országház utca 30.

Felelős kiadó: Körösenyi András főigazgató

Felelős szerkesztő: Szalai Ákos

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Kecskés Gábor, Szalai Ákos,
Szilágyi Emese

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

Email: szalai.akos@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515